

Criteris per a la confecció del *Diccionari de l'obra literària d'Enric Valor. La natura (DOLEV-Natura)*

Criteria for the production of the *Dictionary of the literary work by Enric Valor. The nature (DOLEV-Natura)*

Critérios para a produção do *Dicionário da obra literária de Enric Valor. Natureza (DOLEV-Natura)*

Joan de Déu MARTINES LLINARES¹

Resumen: Presentem ací les característiques i els criteris d'elaboració del *Diccionari de l'obra literària d'Enric Valor. DOLEV-Natura*. Aquest escriptor, un dels més destacats en llengua catalana al País Valencià dels darrers segles, fa servir un lèxic i una fraseologia molt lligats al medi natural i rural del sud valencià, sovint ja poc conegut pel parlant mitjà. L'estructura i el caràcter digital del *DOLEV-Natura* permetran, quan es completarà el diccionari integral de l'obra d'Enric Valor, un accés àgil i general al tresor lèxic i fraseològic que l'escriptor de Castalla va llegar a la cultura catalana.

Abstract: We present here the characteristics and criteria for making the *Diccionari de l'obra literària d'Enric Valor. DOLEV-Natura*. This writer, one of the leading Catalan language in Valencia the last centuries, uses a lexicon and a phraseology very close to the natural and rural environment of the south of Valencia, often little known by the average speaker. The structure and the digital character of the *DOLEV-Natura* will allow disseminate this lexical treasure mainly in the academic field and, likewise, approach it also to other people interested in the work of the Valencian writer.

Keywords: Lexicografia – Lingüística del *corpus* – Lèxic d'Enric Valor – Diccionaris – *Corpus*.

Palabras-clave: Lexicography – Linguistic of de *corpus* – Enric Valor's lexicon – Dictionaries – *Corpus*.

ENVIADO: 17.11.2017
ACEPTADO: 04.12.2017

---

¹ Doctor internacional per la Universitat d'Alacant (UA). E-mail: jmartinesllinares@gmail.com.

Antonio CORTIJO & Vicent MARTINES (orgs.). *Mirabilia / MedTrans 6 (2017/2)*

New Approaches in the Research on the Crown of Aragon

Nous aspectes en la investigació sobre la Corona d'Aragó

Novos aspectos nas investigações sobre a Coroa de Aragão

Jun-Dez 2017/ISSN 1676-5818

Introducció

Enric Valor és segurament el narrador més important que han tingut les lletres catalanes al País Valencià en els últims segles i un dels recuperadors de lèxic i fraseologia més destacats de la península Ibèrica. Ja s'ha explicat que la importància de fer un diccionari de la natura de l'obra literària d'aquest clàssic valencià té dos objectius.

El primer és fer més accessible i coneguda l'obra als lectors contemporanis i futurs, particularment per a l'ensenyament de la llengua i la literatura. I el segon, prosseguir amb la recuperació i difusió del patrimoni lèxic i fraseològic del català dels valencians iniciada pel mateix mestre castallut. Valor ja va intentar recuperar i rescatar de l'oblit els mots més genuïns dels valencians, particularment els de la ruralia, els de la terra, i els va elevar a la categoria literària. D'aquesta manera els va aportar al lèxic general i, al mateix temps, va contribuir a la normalització del català al País Valencià (MARTINES, 2015: 202- 203).

El lèxic de la natura té unes fronteres difuses, per la qual cosa ens hem centrat en el nucli dur d'aquest àmbit: el format per les manifestacions i la morfologia de la natura, els animals i els vegetals i la faena al camp. Cal entendre la nostra recerca com un assaig d'un futur diccionari integral de l'obra d'Enric Valor.

Cal recordar que una de les tasques més importants per a poder dur a terme aquest projecte ha estat la digitalització i inserció de l'obra literària d'Enric Valor en el CIMTAC. Aquest àrdua tasca ens ha facilitat analitzar-la d'una manera més exhaustiva i àgil. I extraure i desenterrar lèxic i unitats fraseològiques valuosos, especialment tot aquell material que no és inventariat en els diccionaris de referència (*DIEC2*, *DDLC*, *DNV* i *DCVB*).

Ha estat una vasta comesa que serà de gran valença en un futur per a confeccionar, com diem, el diccionari integral de l'autor. A més a més, amb la digitalització de tota l'obra literària d'Enric Valor que hem dut a terme qualsevol investigador podrà espigolar per la fronda de paraules d'aquest corpus per a continuar amb l'estudi i divulgació de la magna obra de l'intel·lectual valencià i, particularment, per a avançar en l'estudi de la sintaxi, de la morfologia, la fonètica i del component lexicosemàntic i fraseològic d'un dels millors prosistes contemporanis, excel·lent representant del català dels valencians i del procés de difusió del fabrisme.

I. El Diccionari descriptiu de la llengua catalana

El *DOLEV-Natura* ha pres com a model el *Diccionari descriptiu de la llengua catalana (DDL)* per dues raons, fonamentalment. Primerament, perquè és un diccionari actual fet amb un corpus lingüístic, el Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana (CTILC).² Concretament el *DDL* respon a criteris lexicogràfics contemporanis (representació dels articles, informació sintàctica, recull de col·locacions i de les unitats fraseològiques, ordenació de les accepcions, sistema de definició, etc.). El *DOLEV-Natura* es fonamenta també en un corpus: el que aplega totes les obres literàries de Valor.

L'altra raó és el fet que es tracta d'un diccionari *descriptiu* i no *prescriptiu*. Els diccionaris *descriptius* pretenen de mostrar, de presentar la realitat lingüística, o siga, els usos lingüístics, en aquest cas, observables en un corpus textual, sense voluntat d'imposar cap mena de restricció en els hàbits expressius dels parlants i usuaris del diccionari. I els diccionaris *prescriptius* tenen com a missió l'establiment d'una norma general o estàndard; per això, l'adjectiu *normatiu*. Només inclouen formes consensuades per fomentar l'ús d'una llengua unificada (RAFEL, 2005: 35-59). Un exemple de diccionari *descriptiu* és el *Diccionari català-valencià-balear (DCVB)* d'A. M. Alcover i F. de B. Moll (1926-1962); així mateix, és *prescriptiu* el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (*DIEC2* 2007).

El *DDL* es pot consultar a través d'Internet i empra les remissions entre articles que són molt profitoses a l'hora de relacionar diferents entrades i accepcions. El *DOLEV-Natura* també usa aquestes remissions perquè, com s'explicitarà més avant en el criteris, en un futur ha de tenir una versió digital.

En Martines (2015) ja fèiem un petit tast dels criteris que s'emprarien en la confecció del diccionari, ara en presentem els definitius.

II. Macroestructura. Criteris

El *DOLEV-Natura* no és un diccionari del lèxic general de la llengua, sinó que com s'ha explicat a la introducció, se centra en el lèxic de la natura i extret de fonts literàries (l'obra literària d'Enric Valor). Aquest és un àmbit semàntic molt ampli, amb fronteres difuses i de gran importància dins l'obra valoriana ja que pot abastar un

---

² Aquest Corpus textual té una extensió de més de 52 milions de mots. A més a més, és un corpus que representa l'ús literari de l'època contemporània, des del 1833 fins al 1988, 150 anys d'història de la llengua catalana. Està constituït per textos literaris i no literaris.

inventari conceptual i lèxic immens. Normalment es defineix la natura contraposant-la a la ciutat i a la civilització, o siga, camps, boscos i muntanyes, mars, rius i estanys i vegetació i fauna. Aquesta ordenació va més enllà i es relacionarà també amb l'ésser humà, peça clau en la construcció i en la comprensió del món. La classificació que se segueix es fonamenta en la de Romeu (1976) amb alguns canvis per adaptar-la a les necessitats del *DOLEV-Natura*:

1. L'ésser humà i la natura
  - 1.1. Distribució del temps: els dies, les estacions i la mesura del temps.
  - 1.2. Manifestacions de la natura: els fenòmens, els vents, el cel i els astres i el clima.
  - 1.3. Morfologia de la natura: els punts cardinals, els accidents, el paisatge i les formes.
2. Éssers animats i inanimats
  - 2.1. Els animals: que viuen a la terra, que viuen a la mar, d'aigua dolça, els crits, els moviments, els agrupaments dels animals i les parts dels animals.
  - 2.2. Els vegetals: els arbres i els arbustos, les herbes, les flors, les fruites i els fruiters, les agrupacions d'arbres i plantes, les parts de les plantes i les hortalisses i els cereals.
  - 2.3. Els minerals.
3. El cos humà en relació amb el medi
  - 3.1. Els aliments i l'alimentació: les begudes, els queviures, els condiments, els menjars i l'home.
4. El treball
  - 4.1. Treballs diversos: els oficis, les eines i la mar (pesca i navegació).
  - 4.2. El treball al camp: les eines de la faena, els oficis del camp, l'agricultura, el lloc on dorm el ramat, la collita i les accions relacionades amb les faenes del camp.

El nucli dur d'aquesta classificació és el format per les manifestacions i la morfologia de la natura, els animals i els vegetals i la faena al camp. El repertori lèxic d'aquests camps semàntics nuclears present a l'obra literària de Valor s'ha buidat i s'ha espigolat tot, tant els mots més directament implicats en aquesta àrea conceptual com els connectats més indirectament (cosa no sempre bona de fer!). De la resta de la llista anterior, només s'han triat els més rellevants lexicogràficament.

L'organització general de la nomenclatura en el *DOLEV-Natura*, o siga, del conjunt d'unitats lèxiques tractades en el diccionari, és alfabètica perquè aquesta és la manera més fàcil de localitzar un mot. Un dels projectes futurs és fer una ordenació

conceptual, és a dir, onomasiològica dels materials, seguint la classificació esmentada adés.

Els articles del diccionari s'organitzen seguint l'estructura del *DDL*³ que es classifiquen en dos nivells: la capçalera i el cos. El primer nivell és la capçalera, que està formada per l'entrada, la categoria i per la indicació de freqüència en què apareix la paraula en el corpus literari de Valor. Aquesta indicació es posa entre parèntesi; d'aquesta manera, ràpidament es pot copsar la quantitat exacta de vegades que apareixen a l'obra literària cadascun dels mots. El segon nivell és el cos de l'article que s'organitza en diversos apartats: les accepcions (descrites directament o indirectament mitjançant una remissió); les locucions (que s'associen a una entrada) i l'antroponímia (exclusivament, els malnoms).

A més a més, apareix un altre tipus d'informació d'interés per a l'usuari i per a arribar a mesurar la importància de l'aportació lèxica de l'obra d'Enric Valor i de la nostra tasca de recerca; concretament, marquem amb el signe (•) els mots no normatius, és a dir, aquells no inclosos en el *DIEC2*, diccionari normatiu de referència per al nostre treball i per al *DDL*. Cal recordar que aquest últim és el model que s'ha pres per a confeccionar el *DOLEV-Natura*, no obstant això, també s'han tingut en compte a l'hora d'elaborar-lo altres obres normatives com el *DNV*. I amb el signe (+) es marquen les paraules no incloses en els diccionaris de referència el *DDL*, el *DIEC2*, el *DNV* i el *DCVB*.

III. Microestructura. Criteris

L'element clau de la capçalera és l'entrada, la qual està ordenada alfabèticament, tal com s'ha explicat adés. Cada entrada va associada a una categoria, d'aquesta manera es diferencien els homònims i tenen entrades diferents, encara que només si tenen un comportament morfològic o sintàctic també diferent.

acotat *adj.* (6)

1. Vegeu *acotar v.*

•**acotat** *m.* (8)

1. [NCOMPT] Terreny delimitat de propietat privada. *Van donar compte de la desaparició del xicot, i els guardes de tots els acotats del poble, dirigits per la guàrdia civil, trepitjaren les serres a pam a pam. (Sense la terra promesa, 1991: 80, 3).*

³ V. <http://dcc.iec.cat/ddlcI/scripts/index1.asp>, on es pot consultar la guia d'utilització del *DDL*.

Únicament hi ha entrades de categoria múltiple (*m. f.*) en els substantius en què la variació de gènere va lligada al mot o quan no suposa un canvi de significat.

collidor *m., f.* (9)

1. [NCOMPT] Persona que es dedica a collir². [...] *la vella Dorotea amb els seus ulls cansats i la collidora novençana, que ja no ho era tant, naturalment.* (*L'ambició d'Aleix*, 1982: 131, 19).

coscoll *m., f.* (32)

1. [NCOMPT] (*Quercus coccifera*) Arbust perennifoli de la família de les fagàcies, de fulles coriàcies, lluent i espinoses, i fruit en gla, que creix a la regió mediterrània. *Els gossos lladraven i clapien i la gent palatina es veia ja formiguejar, per mig dels carrascals i les coscolles.* (*Les velletes de la Penya Roja*, 1975: 344, 13). *Seguiren un temps en silenci per davall dels arbres, apartant de tant en tant ginebres i coscolls.* (*Sense la terra promesa*, 1991: 89, 2).

Una característica del *DOLEV-Natura* és el tractament dels geosinònims. L'entrada estarà composta per la paraula i les vegades que apareix en el corpus i, a més a més, els geosinònims que Valor empra en la seua obra literària units pel símbol >, la definició sinonímica serà la mateixa en tots els casos. Un exemple és el de *anyell*.

anyell *m.* (24) > **corder** > **be**

1. [NCOMPT] (*Ovis aries*) Cria de l'ovella fins l'edat d'un any. *I s'alçaren i es disposaren a fer cadascun el seu camí en cerca de cabrides i anyells i de gallines i conills.* (*Comencilda, Secundina i Acabilda*, 1976: 441, 15).
2. [NCOMPT] Persona dòcil.

Aquest cas de geosinònims també és molt comú entre una paraula i una locució, el tractament és el mateix encara que la locució no té entrada pròpia i s'inclou dins del mot que forma el nucli. És el cas dels geosinònims valencians següents:

all *m.* (7)

1. [NCOMPT] (*Allium sativum*) Planta hortícola amb una cabeça dividida en bulbils i amb una olor forta característica. *A l'arribar a la porta de la Casa Gran, Irene entrà diligent a demanar els alls a l'estatgera; [...].* (*Enllà de l'horitzó*, 1991: 305, 19).

LOCUCIONS

alls durs+ *loc. nom.* > **allioli** 1. Salsa feta d'all i oli. *Els alls durs, com diuen per aquelles serres, o l'allioli amb què es coneixen a la Baixura, acabaven d'estimular-nos. (Enllà de l'horitzó, 1991: 309, 4).*

allioli *m.* (2) > **alls durs**

1. [NMASS] Salsa feta d'all i oli. *Els alls durs, com diuen per aquelles serres, o l'allioli amb què es coneixen a la Baixura, acabaven d'estimular-nos. (Enllà de l'horitzó, 1991: 309, 4).*

El següent element que apareix és l'accepció, que forma part del cos. Moltes de les accepcions tenen més d'un significat, és a dir, que tenen una estructura complexa. Per això alguns dels components de la microestructura s'han de repetir. A les accepcions es troben les diferents definicions de les entrades i de les locucions associades a aquestes.

S'observen dos tipus d'accepcions des del punt de vista formal, les descriptives i les remissives. A les primeres troben la informació general de l'article lexicogràfic: la definició i l'exemplificació.

cria *f.* (11)

1a. [NCOMPT] Individu d'una espècie animal en els primers estadis de vida. [...] *i no hi van trobar cries de serp, ni rastre, ni tan sols de sargantana. (Don Joan de la Panarra, 1976: 339, 10).*

1b. •[NCOMPT] Individu que té algú com a pare o mare. *-Humm! -desaprovà don Gregori-. Una dona i una cria soles... (Sense la terra promesa, 1991: 470, 21).*

LOCUCIONS

•**de cria** *loc. adj.* 1. Bestiar, especialment apte per a la reproducció. —*Que jo —segueix explicant el de la llavor—, és que he vingut ací per un joc de conills de cria, un mascle i dues femelles, i m'he dit: [...]. (El pollastre de festes, 1976: 389, 18).*

Les accepcions remissives ens indiquen un altre article en el qual es pot recuperar tota la informació descriptiva com s'ha exemplificat adés.

fullam *m.* (5)

1. [NINCOMPT] Fullatge¹. *Al-Favet era molt curós i no n'estava satisfet; així, que, algunes nits, anava a la font de l'Atzúvia i, a poals, en duia aigua i arruixava tot el fullam de la seua horteta, per tal que es refrescàs.* (*L'envejós d'Alcalà*, 1975: 169, 11).

fullatge *m.* (4)

1. [NINCOMPT] Conjunt de totes les fulles^{1a} d'una planta viva, considerat unitàriament. *Ell, refiat per valerós, passa avant, gos al costat, i no veu ningú ni sent més ocells que aquells moixons que ja hem dit que refilaven dins el fresc fullatge de les acàcies, dels àlbers i dels llorers.* (*La Mare dels Peixos*, 1975: 73, 15).

Les accepcions es xifren seguint una ordenació jeràrquica de dos graus potencials: el número, imprescindible i, la lletra, potestativa. D'aquesta manera les accepcions semànticament properes tindran el mateix número dins de l'article. A més de marcar la freqüència de la paraula a la capçalera, les accepcions s'ordenaran també seguint aquest criteri. Àdhuc aquesta norma s'emprarà dins de cada conjunt.

Apliquem el criteri de la freqüència perquè no fem un diccionari diacrònic: fem un diccionari d'usos contemporanis amb un corpus tancat. Aquest criteri permet fornir informació d'interés sobre les preferències lèxiques de l'autor; i això tant pel que fa a qüestions només, diguem-ne, estilístiques com pel que fa a les estratègies en la construcció del seu model lingüístic.

pastura *f.* (28)

1. [NCOMPT] Acció de pasturar^{1a} el bestiar. *"Tu belaves de petit, cansat de la pastura, i jo t'agafava al be, com a un fillet, per tal que no t'espeares.* (*L'ambició d'Aleix*, 1982: 118, 8).
2. [NCOMPT] Pasturatge¹. [...] *de tard en tard, pels drings de les esquelles de les raberes que hi trescaven "fent la volta" espaiada i serena de les extenses pastures. I nosaltres, mentrestant...* (*Enllà de l'horitzó*, 1991: 81, 19).
3. [NINCOMPT] Herba que el bestiar menja directament del camp. *Amb la seca prolongada, l'Andreu trobava cada volta més escassa la pastura pels baixos.* (*El darrer consell*, 1982: 371, 20).
- 4a. [NINCOMPT] Substància que, una vegada assimilada per un ésser viu, li proporciona l'energia i les matèries indispensables per a viure i desenvolupar-se. *Tants de destorbs duia el cavall, tant de temps va haver de perdre el príncep donant pastura a l'anyell, parant a descansar en hostals de camí, [...].* (*L'amor de les tres taronges*, 1976: 135, 5).

4b. [NINCOMPT] Element indispensable per al foment d'un sentiment, d'una qualitat, d'una capacitat o d'una facultat. *Bon llast per a la maleta i bona pastura espiritual per a la temporada que quedàs en la bella i llunyana i enyorada valleta de l'Almussai.* (*Temps de batuda*, 1991: 279, 1).

Si el mot pertany a la categoria **N** (nom), s'hi afigen les marques COMPT (comptable), INCOMPT (incomptable), MASS (massa), que es refereixen a les propietats de comptabilitat i de quantificació dels noms, a cadascuna de les accepcions, com es pot observar en els exemples anteriors. A més a més, encara que el model d'aquest diccionari és el *DDL*C, les definicions del *DOLEV-Natura* no inclouen els patrons sintàctics que incorpora aquell diccionari, ni es marquen tampoc amb claudàtors els elements extrínsecs, car el nostre públic serà més general i els signes en dificulten la comprensió. En els exemples següents es pot veure aquestes diferències, el primer és estret del *DDL*C i el segon, del *DOLEV-Natura*.

piafar *v.*

- 1. [N₁ V] (N₁[cavall]) [Un cavall que està parat]₁ bellugar les potes del davant alternativament, alçant-les i deixant-les caure amb força. *Piafaven els cavalls i el blanc s'encabritava, eguinant.* [Porcel (1970): N, p. 193]ⁱ.

piafar *v.* (2)

- 1. •*intr.* Un cavall que està parat, bellugar les potes del davant alternativament, alçant-les i deixant-les caure amb força. *Els cavalls piafaven d'impaciència.* (*Esclafamuntanyes*, 1976: 83, 5).

Açò ha fet que, en alguns casos, quan s'han omés aquests elements, algunes accepcions que eren separades en més d'una s'han convertit en una de sola; *sembrar* 1a/1b en el *DDL*C, convertides en 1 en el *DOLEV-Natura*.

1a. [N₁ V (N₂)] (N₁[humà]; N₂[planta]) [Algú]₁ plantar la llavor de [una planta]₂ en la terra convenientment preparada perquè hi germini.

•1b. [N₁ V (N₂)] (N₁[humà]; N₂[llavor]) [Algú]₁ plantar [la llavor d'una planta]₂ en la terra convenientment preparada perquè hi germini.

sembrar *v.* (11)

- 1. *tr.* Algú, plantar la llavor d'una planta en la terra convenientment preparada perquè hi germini. *Ja saps que quan t'ajude a sembrar o a collir ametles o a arreplegar oliva o a ensacar garrofes, [...].* (*Nabet*, 1976: 357, 1).

- *adj. Aquell any agrícola, tot i ser plovedor, havia estat desastrós per als sembrats per manca d'adobs químics, que no és que escassejaren un poc sinó que no van arribar ni a la meitat de la terra sembrada. (Enllà de l'horitzó, 1991: 291, 14).*

Si el mot pertany a la categoria *v.* (verb), s'indica explícitament si és *tr.* (transitiu), *intr.* (intransitiu) i/o *pron.* (pronominal) ja que, com s'ha explicat adés, no s'apliquen els patrons sintàctics del *DDL*C. Açò es pot observar en els exemples verbals anteriors.

Abans de definir les diferents accepcions, si el concepte és un ésser animat, sempre que hem pogut, s'inicia la definició amb el nom científic entre parèntesi per facilitar-ne la comprensió i la recerca posterior en una llista inclosa als annexos.⁴ La identificació precisa dels éssers vius planteja dificultats serioses: no sempre és possible concretar la varietat pròpia a partir tan sols de la referència del text valoria. Per exemple, *ratapenada* no en porta ja que hi ha més de 1100 espècies diferents d'aquest animal. En canvi, hi ha casos com ara el de *mostela*, fàcilment identificables.

ratapenada *f.* (1)

1. [NCOMPT] Mamífer volador de l'ordre dels quiròpters, amb les ales consistents en una membrana cutània sostinguda pels dits de la mà, extraordinàriament allargats, que utilitza ultrasons per a guiar-se i caçar. *Les passes de Toni ressonaven tan tètricament, que no sols li feien a ell mateix una certa temor, sinó que també donaven por a les rates penades, que cuitaren a amagar-se per les enteranyinades voltes. (El ferrer de Bèlgida, 1975: 187, 25).*

mostela *f.* (3)

1. [NCOMPT] (*Mustela nivalis*) Mustèlid de cap allargat i cua curta, de color vermellós i blanquinós, que es nodreix de petits mamífers i habita l'hemisferi nord. [...] *i pels animals danyosos: serps, gats cervals, raboses, i mosteles, que també fan molt de mal... (Temps de batuda, 1991: 177, 24).*

Un altre element possible que pot haver-hi a les accepcions són les col·locacions o combinacions de paraules que tenen una relació semàntica estreta basada en la concurrència freqüent. Com fa el *DDL*C, s'introdueixen amb el signe “⇒” i se separen de les altres amb el senyal “//” seguint un ordre establert.

⁴ Un dels objectius d'aquest treball és fer palés el lèxic meridional aportat per Valor. I el món dels animals i de les plantes és uns dels que més diversitat lingüística presenta arreu de tot el territori de parla catalana.

llenya *f.* (130)

1. [NMASS] Fusta tallada destinada a fer foc. *I caps i llenya, s'ho emportà tot cap a cal duc, després d'haver tingut cura de tacar de sang la fulla de la destraleta que portava.* (*La Mare dels Peixos*, 1975: 66, 21).
2. [NMASS] Fusta¹. *En acabant, va arregar unes fulles seques i uns branquillons de llenya morta, [...].* (*L'amor de les tres taronges*, 1976: 148, 13).

LOCUCIONS

llenya terrera *loc. nom.* 1. Conjunt d'arbustos que naixen entre els arbres del bosc. *Si anaven a la serra, Peret li movia disputa sobre qui tallaria i acostalaria més llenya terrera en més poc temps.* (*Peret*, 1976: 280, 12).

Per a les accepcions s'empra la definició del *DDL* si la paraula està enregistrada en aquest diccionari. Atés que treballem sobre un corpus concret (el lèxic de la natura específicament de l'obra literària d'Enric Valor), sempre que caldrà, les definicions es restringiran o s'adaptaran als usos reals que apareixen en aquest corpus. Així i tot, de vegades, cal definir prèviament un mot que alhora actua com a definidor i que no apareix en el corpus amb aquest sentit. A més a més, el *DOLEV-Natura* és un diccionari d'un autor valencià, per la qual cosa s'ha decidit prioritzar l'estàndard valencià en les definicions.

Vegem per exemple *calamarsa*: el tenim atestat en el nostre corpus en l'accepció 1b; però no en l'accepció 1a, precisament la general, imprescindible per a definir després 1a. L'absència d'exemple il·lustratiu en 1a ja indica que aquesta accepció no apareix en l'obra de Valor. Així mateix s'ha canviat *gel* per *glaç* en les definicions ja que aquest no es troba en el corpus.

calamarsa *f.* (1)

- 1a. [NINCOMPT] Precipitació en forma de grans de gel arredonits i mig transparents, formats en un núvol de tempesta, que no es trenquen en caure a terra.
- 1b. •[NMASS] Conjunt de grans de gel de calamarsa^{1a} caiguts sobre una superfície. *Els vents huracanats del nord-oest -els tramuntanals- l'assoten de vegades amb brusques borrasques de neu granular i calamarsa menuda, que ràpidament engarlanden tota la comarca.* (*La Foia de Castalla*: 1982, 321, 20).

O si el definidor d'una paraula és una altra que no apareix en el corpus, es dona la definició pròpiament d'aquest nom del *DDL*C. Vegeu *granissada*, en la qual es proporciona la definició de *calamarsada*.

granissada *f.* (1)

1. [NCOMPT] Episodi de calamarsa^{1a}. *L'oratge es feia cru a poc a poc amb boires, pluges, un dia fins i tot amb una petita granissada que va arribar a blanquejar. (Temps de batuda, 1991: 344, 2).*

Les remissions a altres mots en accepcions concretes es fan amb un superíndex on apareix un número i, si cal, una lletra, perquè la consulta siga més clara i eficaç.

canyada *f.* (3)

1. [NCOMPT] Colp de canya^{1b}. *Si és serp, li espolses canyada i la baldaràs a l'acte; si és porc, estira-li la cua i se n'anirà corrents, i si per cas fos el Mal Enemic... (El gegant del Romaní, 1975: 227, 1).*
2. •[NCOMPT] Canyar¹. *Era a l'altra banda de la canyadeta quasi sense canyes que al fons formava un regall, quasi una rambleta pel llit de codisses que cobrien el sol i pels baladres verinosos que hi brollaven de tant en tant. (Enllà de l'horitzó, 1991: 369, 4).*

Es prioritzen els descriptius del valencià, com s'ha dit adés, però si un mot més propi d'altres dialectes és també present en el corpus com a geosinònim, el fem servir com a descriptor en les definicions, és el cas de *granissada* i *calamarsa* que s'ha comentat.

Quan el *DDL*C ens descriu un mot amb un altre que no és en el corpus de Valor i aquest no és un terme de la natura, es defineix directament el terme al qual remet. A la definició de *lladrar*, el *DDL*C fa una remissió a *cridar*². Com aquesta no és una paraula inserida en el *DOLEV-Natura*, directament es defineix amb el significat de *cridar*², com es pot observar a l'exemple.

lladrar *v.* (23)

1. *intr.* Un animal de la família dels gossos, cridar. *Els gossos lladraven i clapien i la gent palatina es veia ja formiguejar, per mig dels carrascals i les coscolles. (Les velletes de la Penya Roja, 1975: 344, 12).*
2. •*intr.* Fer un crit. *El Sultà lladrava perquè venien dos homes per la senda de la font, l'un amb jaqueta, l'altre amb brusa. (Sense la terra promesa, 1991: 170, 1).*

D'altra banda, si el mot sí que és proper semànticament a la natura, s'inclou aquest terme subratllat i definit, però sense exemple per indicar que no apareix en el corpus de Valor.

lletisclar *m.* (2)

1. [NCOMPT] Matollar de lletiscles¹ (DIEC2). *Agafà una costa avall, entre pinedes i lletisclars, i vinga xiular la tonada d'aquella cançoneta que diu: [...]. (Joan-Antoni i els torpalls, 1976: 228, 17).*

lletiscle *m.*

1. [NCOMPT] (*Pistacia lentiscus*) Arbre petit perennifoli, d'olor resinosa, de fulles amb els folíols el·líptics i coriàcis, flors petites verdoses i vermellenques, agrupades en raïms densos, i fruits vermells que es tornen negres a la maduresa.

Així mateix, si en una de les definicions el *DDL*C fa una remissió a un mot que se sobreentén fàcilment, directament es col·loca la paraula sense aquesta remissió. Si no es fes així, al final el diccionari tindria massa paraules que no tenen a veure amb el concepte de natura-ruralia que s'ha explicat adés. Un dels casos és el de *abeurar*, en el qual el *DDL*C remet a *beure*^{1a}, o siga, 'ingerir un líquid'. I en el *DOLEV-Natura*, com es pot copsar a l'exemple, es defineix sense la remissió.

abeurar *v.* (18)

1. *intr. pron.* Un animal, beure. *Àngel hi va arribar primer; les cabres s'abeuraren en el reguerot, mentre que ell s'asseia en una cantera prop de l'aigua i deixava a la seua vora la gaiata i el serró amb la berena del dia.* (La idea de l'emigrant, 1982: 262, 11).
2. *tr.* Donar de beure a algú, a un animal, fins a sadollar-lo. *Ell abeurà el corser, li muntà d'un deseixit rampell, digué un adéu afectuós després de donar-li les gràcies, i marxà pel punt oposat a on havia vingut.* (Les animetes, 1976: 270, 16).

De vegades s'han trobat situacions en les quals Enric Valor emprà dues formes per a la mateixa paraula, *anou/nou*. En aquestes ocasions s'ha optat, tal com fa el *DDL*C, per remetre la forma no normativa (*anou*) a la normativa (*nou*). S'afeg l'exemple per a mostrar la forma en el context en què apareix.

•**anou** *f.* (1)

1. Vegeu *nou f.* -*Mentre que no ho veja, no m'ho crec, que envien ni una closca d'anou - féu Pere.* (Enllà de l'horitzó, 1991: 525, 12).

nou *f.* (15)

1a. [NCOMPT] Llabor comestible de la nou^{1b}, dividida en dues meitats regularment lobulades i migpartides, rica en greixos. [...] *pa de dacsca daurat i tou, ullat; nous i ametles mullades en mel...* (*Els guants de la felicitat*, 1975: 141, 22).

1b. [NCOMPT] Nou^{1c} madura sense l'embolcall exterior, amb una closca llenyosa i rugosa, formada per dues meitats fàcilment separables. [...] *la barca, a rem, vela pansida, feia via lentament, petita com una closca de nou, i a la sena dreta passaven a poc a poc els penya-segats de color mel del cap de Sant Antoni.* (*La Mare dels Peixos*, 1975: 57, 22).

1c. [NCOMPT] Fruit en drupa de la noguera^{1a}, de pell dura de color verd. *D'aquestes nogueres, més que les nous, que sempre assolien bon preu, em va embadalir la bledania de les seues fulles grosses, gruixudes i verdes [...].* (*Temps de batuda*, 1991: 68, 19).

2. [NCOMPT] Peça amb que se sustenta la corda tibada de la ballesta. [...] *es retira del finestral, cerca per l'habitació unes nous de ballesta, d'ivori esgroguit i dur, amb que jugava quan era infant, i en llança una a la velleta; [...].* (*L'amor de les tres taronges*, 1976: 129, 17).

Anteriorment s'ha indicat que, per a completar les accepcions dels mots, s'empra la definició del *DDL*. En molts casos, aquesta accepció o aquest mot no figura enregistrat en aquest diccionari; llavors tenim present com a obres de referència les següents: *DIEC2*, *DCVB*, *DNV*, *VALOR*,⁵ *DECat*, *GDL* i altres diccionaris. En les definicions s'especifica de quin diccionari s'ha extret, encara que aquestes poden experimentar algun canvi per adequar-les al nostre sistema de representació lexicogràfica. Si després de fer la recerca, es descobreix el mot o la definició, se n'elabora una aplicant els criteris del *DOLEV-Natura*. No cal dir que els mots o les accepcions no atestats en cap diccionari són definits per nosaltres mateixos aplicant-hi els criteris que exposem.

Finalment, dins de les accepcions, s'inclouen els exemples que són citacions extretes dels textos del corpus: il·lustren l'ús dels mots en el seu context dins l'obra literària d'Enric Valor. Les referències bibliogràfiques es fan posant l'obra en cursiva, la data, la pàgina i la línia on apareix la paraula per fer més fàcil d'escorcollar el mot i el context. Ex. “(*El jugador de Petrer*, 1980: 199, 16)”. A més a més, sempre que s'ha pogut, els exemples han estat triats de manera que ens aporten sinònims o paràfrasis, és a dir, que ens presenten informació d'aquestes paraules escrita pel mateix Valor en

⁵ Els diccionaris de Valor són els següents: els glossaris de les *Rondalles Valencianes* (Edicions del Bullent, 1984), el *Vocabulari escolar de la llengua* (Carena editors, 1989) i el *Vocabulari fonamental* (Plaza & Janés, 1988).

les seues obres literàries. Un exemple il·lustratiu pot ser el de *xerri*: el mestre castallut fa servir el mot amb l'hiperònim *fem* a la vora, com es pot observar a l'exemple.

xerri *m.* (7)

1. [NMASS] Conjunt d'excrements de bestiar de llana i cabrum. -*Aquí vaig: necessiten xerri, fem, si no no hi ha vinya. (Temps de batuda, 1991: 338, 19).*

O *cruixidell*: hi afegim alguna característica sobre aquest *moixó* i l'acompanya d'altres noms d'ocells amb altres atributs. Són mecanismes didàctics del mateix escriptor per permetre identificar el referent, no sempre conegut.

cruixidell *m.* (5)

1. [NCOMPT] (*Emberiza calandra*) Ocell de la família dels fringíl·lids, de plomatge gris per damunt i blanc al ventre, de bec groc, que habita a les zones de secà de terra baixa. *A la Casa dels Rojals, el meu pare m'inicià molt petit en la cacera de moixons: tirar als greixosos cruixidells, que tenen una denteta al paladar, o a les xisclaires torrudanes, o a les cogullades, sempre plenes d'astúcia, aviat fou el meu esport. (Temps de batuda, 1991: 20, 15).*

Es tracten en el diccionari de Valor els dos tipus de conversions més freqüents en la majoria de les llengües romàniques: la conversió de les formes de participi verbal a adjectiu i la conversió de l'infinitiu verbal a substantiu masculí. Aquestes conversions sintàctiques es col·locaran al final de les accepcions, darrere dels exemples i s'introduiran amb el signe que es pot veure al model precedint el codi de la categoria resultant de la conversió. És el cas de l'adjectiu *abrasit*.

abrasir *v.* (3)

1. *tr.* Escalfar intensament un cos mitjançant el sol, la calor o el vent. *En la plana onejada i pedregosa del desert, l'aire abrasia, el sol enlluernava, els cantals cremaven com si anassen a esclatar. (L'amor de les tres taronges, 1976: 138, 26).*
  - *adj. [...] La mula, solta, sense cap incitació, havia acabat per decantar-se i bandejar-se del camí un tret curt, i en una margenada rosegava tranquil·lament unes matetes abrasides per les solanades. (Temps de batuda, 1991: 232, 19).*
2. •*intr. pron.* Algú o una part del cos, tenir una sensació dolorosa d'ardor per efecte de la set. [...] *si és estiu, encara que t'abrasesques de set [...]. (Sense la terra promesa, 1991: 154, 31).*

•**abrasit** *adj.* (11)

1. Vegeu *abrasir v.*

2. +Activitat, esgotadora (*VALOR*). —*Jo em faré vell —deia l'Adrià— i necessitaré un fadrí que m'ajude en les feines feixugues i abrasides; almenys un.* (*Nabet*, 1976: 356, 14).

En el *DOLEV-Natura* s'ha optat per introduir aquests adjectius o substantius amb una entrada pròpia. Un exemple és el de *emparrat* (*adj.*); aquestes entrades no són marcades com a novetat en el *DOLEV-Natura*.

emparrar *v.* (1)

1. *intr. pron.* Una planta enfiladissa, enfilear-se per una superfície. (*La tal parra, òrfena ara de pàmpols i raïm, s'emparrava pels pilars i en bona part per la muralla, vora la porta, i a l'estiu devia fer bonic, per bé que sempre donaria a l'edifici pagesívola aparença.*). (*El Castell del Sol*, 1975: 97, 21).

➤ *adj.* *Hi havia un quadro de fesols emparrats, dels de menjar en bajoqueta, [...].* (*Temps de batuda*, 1991: 303, 19).

•**emparrat** *adj.* (2)

1. Vegeu *emparrar v.*

Un altre element dels articles són les locucions, combinacions de paraules que tenen un valor semàntic o sintàctic d'un sol mot; sovint no són gaire clares pel que fa al significat i es codifiquen amb una categoria específica i, per això, són objecte d'una descripció particular. Les locucions s'ordenen alfabèticament.

llebre *f.* (28)

1. [NCOMPT] Mamífer rosegador semblant al conill però més gran, amb les orelles i les potes més llargues, i el pèl més curt i dens. [...] *ben cert que demà aniran a caçar al rastre dels conills i les llebres, i com que vora la nostra caseta hi ha les mates més golejades de tota la serra, [...].* (*Les velletes de la Penya Roja*, 1975: 342, 16).

LOCUCIONS

com les llebres *loc. adv.* 1. Algú, dormir amb un son lleuger. *El so David deu estar fent la migjornada, però dorm com les llebres, amb un ull obert.* (*Temps de batuda*, 1991: 144, 2).

•**com una llebre** *loc. adv.* 1. Algú o un animal, avançar molt ràpidament. *Per no tombar cap arrere, córrec com una llebre cap avant, encara que estiga cansat.* (*L'envejós d'Alcalà*, 1975: 168, 11).

Les locucions formades a partir d'una paraula que no té entrada pròpia en el diccionari s'incorporen a partir de la paraula que constitueix el nucli semàntic:

•**passabarranc** (4)

LOCUCIONS

a passabarranc *loc. adv.* 1. Fer dreuera per la muntanya o pel bosc (DCVB). *D'allà estant, es dominava el vessant que davallava fins a l'abisme i el que pujava a l'altra banda, a passabarranc.* (*Sense la terra promesa*, 1991: 118, 14).

D'altra banda, si la locució remet a una altra que no és en el COLEV, s'inclou subratllada i definida, però sense exemple per indicar que no apareix en el corpus de Valor.

pi roig *loc. nom.* 1. (*Pinus sylvestris*) Pi^{1a} d'escorça rogenca i capçada cònica i fulles glauques i torçades agrupades de dues en dues.

pi rojal *loc. nom.* 1. (*Pinus sylvestris*) Pi roig¹ (*loc.*). *Els seu pinars tenen tres verds, perquè hi ha pins rojals i pins blancs i n'hi ha de vers carregats de dolços pinyons.* (*La Mare dels Peixos*, 1975: 66, 1).

Algunes vegades les locucions tenen com a terme principal un mot que és inclòs dins de l'àmbit de la natura i, com a secundari, una altra paraula que sí que ho és. En aquestes ocasions, les locucions apareixeran inserides en els dos termes; el secundari tindrà una remissió al principal i serà ací on s'introduirà l'exemple.

cuquello *m.* (9) > **cucut**

1. [NCOMPT] (*Cuculus canorus*) Ocell de plomatge cendrós blavenc i de cant monòton i característic, la femella del qual pon el ous en nius d'altres espècies. *El cuquello, quan n'hi ha, sol cantar ja ben clar el dia; la feina de la terra li era ben coneguda; la soldada no era desenraonada.* (*Home roig, gos pelut i pedra redona*, 1976: 254, 23).

LOCUCIONS

oliva del cuquello *loc. nom.* 1. Vegeu *oliva f.*

oliva f. (30)

1. [NCOMPT] Fruit en drupa de l'olivera¹, redonenc, de color negre purpuri quan és madur, comestible després d'ésser adobat, i productor d'un oli molt apreciat. *Però abans de l'estiu, l'any es va girar molt lleig: les olives començaren a caure dels arbres ben menudes encara; [...]. (El llenyater de Fortaleny, 1975: 43, 3).*

LOCUCIONS

oliva del cuquello *loc. nom.* 1. Varietat d'oliva¹ petita i gairebé sense amargor. *Albert li encarregà que els amanís olives del cuquello, gallons d'ametla, unes quantes nous pelades, aiguardent anisat i els plats i copes necessaris. (Sense la terra promesa, 1991: 177, 24).*

Pot ocórrer que el mot principal no siga inclòs en el *DOLEV-Natura*; en aquesta ocasió es crea una entrada de la paraula principal subratllada, sense definició i s'incorpora la locució amb un exemple, igual que en les ocasions tipificades abans. D'aquesta manera, la locució apareixerà tant al terme de la natura com al que no pertany aquest camp conceptual.

cos *m.*

LOCUCIONS

cos de podadora+ *loc. nom.* 1. Cos molt prim i esvelt. *Duia un giponet de vellut que fa un cosset molt bonic. "Cos de podadora", que en diuen. (Joan-Antoni i els torpalls, 1976: 239, 14).*

podadora *f.* (5)

1. [NCOMPT] Eina emprada per a podar^{1a}.

LOCUCIONS

cos de podadora+ *loc. nom.* 1. Vegeu *cos m.*

En aquest apartat de locucions incorporem unes unitats fraseològiques que no sol incloure cap diccionari general; tampoc ho fa, cal dir-ho, el *DDL*: són els refranys. Únicament se n'han trobat cinc d'emparentats amb la natura. Vegem ací com a exemple:

l'oli diu al vi: vine ací cosí+ *refrany.* 1. Es refereix a coses que són anàlogues o que lògicament han d'anar plegades. *"L'oli diu al vi: vine ací, cosí", deien els llauradors experimentats. (Temps de batuda, 1991: 230, 13).*

L'últim constituent del cos de l'article és l'antroponímia, que inclou únicament els malnoms emparentats amb algun dels mots del diccionari.

alficòs *m.* (4)

1. [NCOMPT] Varietat del cogombre² més llarg i solcat. *Va fer a mans d'Ermínia, que s'hi avançà, un cabasset amb albergines, alficossos i unes tendres carabassetes de quaranta dies, que les dames van agrair, sincerament, moltíssim.* (*Temps de batuda*, 1991: 153, 29).
2. +[NCOMPT] Algú, infeliç, babau beneït (VALOR). *En veritat, hi ha dies que és molt alficòs el corb, tant, que una volta...* (*La rabosa i el corb*, 1976: 418, 5).

ANTROPONÍMIA

Alficòs *m.* —*Sí, sí —proseguia el regidor—; ara lligarem, allà amunt, una corriola, i ací avall l'ase de Batistet l'Alficòs.* (*Joan-Antoni i els torpalls*, 1976: 234, 19).

A la macroestructura s'han introduït alguns símbols importants del diccionari. Són els que aporten la informació extralingüística: “no normatiu” (•) o “novetats en els diccionaris de referència” (+).

Adés ja s'ha informat que el *DOLEV-Natura* és un diccionari *descriptiu*, o siga, pretén descriure la realitat lingüística, els usos lingüístics en el *COLEV*, sense cap mena de restriccions. Això fa que moltes de les entrades, accepcions, locucions o derivats no siguin incorporades pel *DIEC2* i, doncs, es marquen amb el símbol (•) com s'ha explicitat adés.

Quan una entrada es marca com a no normativa (•), les accepcions i les locucions també ho seran i no es marquen.

•bleda *adj.* (5)

- 1a. Algú, no gens espavilat, mancat de vivor i de tremp. *Era un home ben raçat, natural, una mica bleda, però bastant intel·ligent.* (*Sense la terra promesa*, 1991: 412, 21).
- 1b. Propi d'un bleda¹. *El botiguer va mostrar una perplexitat que semblava natural, però que era estudiada, cosa que li resultava sens dubte, pel seu caràcter bleda i obert de si mateix, força treballosa.* (*Sense la terra promesa*, 1991: 55, 3).

Així i tot, alguna de les entrades que s'han marcat amb el símbol de no normatiu (•) poden tenir una remissió a una entrada que siga normativa, però que no tinga cap ocurrència en el corpus de Valor. Per a marcar que no és inventariada, no té entre

parèntesis la freqüència perquè, com diem, no és present en el corpus. Els exemples de les accepcions són els del mot no normatiu.

•**batafaluga** *f.* (5)

1. [NMASS] Vegeu *matafaluga f.*

matafaluga *f.*

1. [NMASS] Anís^{1b}. [...] *quin goig de veure aquell grandíssim flascó de vidre ple de "pacències", petites pastes dolces, saborosíssimes. de farina i sucre i batafaluga i no sé quins altres ingredients. (L'amic fidel, 1982: 353, 31).*

Açò s'ha fet de la mateixa manera que ho fa el *DDLC* i comporta l'aparició d'algun dilema cas paradoxal: com és el de *pinatell*, variant que el *DDLC* dona com a no normativa amb remissió a *pinetell*. Tot i que la forma amb *-a-* hauria de ser la preferible, perquè inclou l'infix *-at-*, per coherència, seguim el *DDLC*, com s'observa a l'exemple.

•**pinatell** *m.* (26)

1. Vegeu *pinetell m. (DCVB, DNV)*.

pinetell *m.*

1. •[NCOMPT] (*Pinus* sp) Pi^{1a} petit. *Vaig cap avant, i les cabres em seguien temorenques, i adés trobe uns romanins esclafunyats, adés trobe les branques dels pinatells doblades... (Contalla d'un orat, 1982: 358, 11).*

En algunes entrades nominals que tenen dos gèneres, un dels dos pot ser no normatiu.

bèstia •*m., f.* (5)

1. [NCOMPT] Persona violenta i cruel. *"El bèstia de Casado vol que anem a l'exili enllà dels Pirineus o que parem en un camp de concentració en un pàramo de Burgos". (Enllà de l'horitzó, 1991: 460, 7).*
2. [NCOMPT] Persona rude en fer i dir les coses. —*Per què no ho repartim ara? —digué un, gros i quadrat com una torre i amb una cara de bèstia com poques voltes se'n veuen. (Don Joan de la Panarra, 1976: 347, 14).*

Un altre cas de no normativitat dins d'un article és el de les locucions.

suro *m.* (2)

1. [NINCOMPT] Matèria lleugera, elàstica i impermeable que es forma a la part exterior de l'escorça d'aquelles espècies d'arbre que acumulen grans concentracions de suberina en les seues cèl·lules. *El xic llevà el suro de l'ampolla, i el pare vessà un bon traguè de licor entre els llavis de l'esmortida dona, a poc a poc, tenint compte que no s'engargolís. (Sense la terra promesa, 1991: 468, 19).*

LOCUCIONS

•**de suro** *loc. adj.* 1. Mancat de sensibilitat per a la percepció de les emocions i del dolor anímic propi o d'altri. *Passaren dies i dies. El rei, igual del tot que el primer dia de casat: fet un bocí de suro. Els consellers, tots confusos i astorats. (El rei Astoret, 1975: 330, 19).*

Finalment, l'últim cas en què pot marcar-se el caràcter no normatiu és a les accepcions descriptives, ja siga una entrada o una locució.

espart *m.* (37)

1a. •[NMASS] Fibra tèxtil d'espart^{1b}. ⇒ *corda d'~. Teresa, que tenia un cor molt tou, encara que era un poc feréstega, se'l va esguardar amb compassió, va deixar filosa, fus i fil damunt la cadira d'espart, i li va traure un plat de decaient de dins la bullent olla que tenia posada al foc. (El Castell d'Entorn i no Entorn, 1975: 357, 13).*

1b. [NCOMPT] Planta de la família de les gramínies, de fulles llargues i filiformes emprades en la indústria. ⇒ *picar l'~. Victori s'aturà vora una mata d'espart i se'n collí una manada que es posà sota l'aixella. (L'ambició d'Aleix, 1982: 51, 3).*

LOCUCIONS

•**com un cuc** *loc. adj.* 1. Algú, molt insignificant. *-Encara que vagen al seu negoci, procuren que no patesques, que no et sentes davant d'ells com un cuc, que treballes tranquil. (Sense la terra promesa, 1991: 195, 19).*

matar el cuc *loc. verb.* •1. Veure *matar v.*

Enric Valor ha aportat casos d'entrades, accepcions, locucions i derivats que no estan enregistrats a cap dels diccionaris de referència (*DIEC2, DDLC, DNV i DCVB*). Com s'ha indicat a l'apartat de macroestructura es marquen amb el símbol +. Si ha estat arreplegat per alguna altra font lexicogràfica, a banda de les de referència, també s'indica amb l'abreviació corresponent (*VALOR, DECat...*). Ara il·lustrarem aquests casos amb alguns exemples.

Entrada

citronar+ *m.* (1)

1. [NCOMPT] Camp amb citrons¹ (VALOR) . [...] *del fons amagat dels barrancs propers, de les fontetes, dels bancals d'ordi i de blat, de dins els erm coberts de citronar...[...]. (El Castell d'Entorn i no Entorn, 1975: 369, 1).*

Accepció

clofoll *m.* (5)

1. +[NCOMPT] Persona excessivament crèdula o babaua (VALOR) . *Carmeta, a la soca de la riba, en el bancal de baix, sentia tota la conversa del garjol del marit i del clofoll de Jeroni, i estava esmortida de bulla. (Peret, 1976: 284, 12).*
2. [NCOMPT] Embolcall exterior membranós d'un llegum, d'una fruita seca, d'un raïm, d'una ceba o d'un gra.

Unitat fraseològica

neu *f.* (241)

1. [NMASS_{sing_pl}] Massa de petits cristalls de gel provinents de la congelació del vapor d'aigua atmosfèric, que cau sobre la terra en forma de flocs blaus. ⇒ *caure ~ // volva de ~ // blanc com la ~. [...] la temperatura s'havia reviscolat i bufava un vent de ponent, un poc molest, però que desgelava la terra i llevava a grapats la neu de les muntanyes. (El Castell de Sol, 1975: 88, 28).*
2. •[NCOMPT] Nevada¹. *Pararen a poc els colps regulars, acompassats, sords, de la maça característics dels dies de pluja o neu, quan no poden els masovers eixir a treballar al camp. (Contalles de la boira, 1982: 330, 17).*

LOCUCIONS

flor de neu *loc. nom.* 1. Vegeu *flor f.*

neu borda+ *loc. nom.* 1. Neu¹ que no es favorable a la creixença de les plantes (VALOR). *Dimarts va fer tot el sant dia mal oratge; tothora queia bruixo i nevarsejava; la serra es tapava i es destapava de boira; les mates es blanquejaven unes voltes, i altres el vent els feia caure la neu borda que se'ls apegava... (Comencilda, Secundina i Acabilda, 1976: 442, 5).*

IV. Edició del *DOLEV-Natura*

Les dificultats en l'elaboració de la nostra recerca no s'han limitat a les derivades dels aspectes ja exposats: la delimitació dels camps semàntics, la tria dels mots i dels fraseologismes, la definició dels criteris que fonamenten la macro i la microestructura de l'obra... N'hi ha hagut un bon grapat de més concrets i materials que cal exposar breument aquí.

Un dels casos és el d'assignar el nom científic als animals, als arbres i les plantes. Sempre ha estat de gran ajuda el *DIEC2*, el *DCVB* i el *DNV* perquè moltes vegades acompanyen les definicions amb el nom científic, cosa que no fa el *DDL*. Ha calgut recórrer sovint a l'excel·lent *Costumari botànic* de Joan Pellicer (2000-2004), tant a l'hora d'espigolar el nom científic com també per saber a quines plantes es refereix Enric Valor: Pellicer arreplega els noms de la flora del Migjorn valencià, l'àmbit geogràfic de l'obra de Valor.

Per això, hi ha noms de plantes que no es troben en els diccionaris de referència o altres en què no coincideix la definició d'aquests amb la planta que emprava Valor en l'obra literària. Alguns dels noms de plantes que utilitza no es troben en els diccionaris de referència i d'altres no coincideix amb la definició del fitònim. Un exemple és el de *serralla* i de *segadissa*, que només apareixen en el *DNV* i que Pellicer també inclou en el *Costumari botànic* (2000-2004). *Serralla* no té entrada en els diccionaris de referència; *segadissa* sí que n'hi té però amb altres significats.

•*serralla* f. (8)

1. [NCOMPT] (*Sonchus oleraceus*) Lletsó¹ (*DNV*). *No va durar massa el seu encuriosiment, perquè prompte va saber que es referien a una serrallota que havia eixit en la junta de dos carreus del campanar, allà amunt prop de la campana grossa i justament davall d'una cornisa. (Joan-Antoni i els torpalls, 1976: 234, 14).*

•*segadissa* f. (4)

1. [NCOMPT] (*Brachypodium phoenicoides*) Fenàs de marge (*loc.*) (*DNV*). *Vaig fer mides d'espert o amb tiges de segadissa, no ho recorde bé. (Temps de batuda, 1991: 334, 14).*

Una altra de les dificultats ha estat la recerca dels mots, de les accepcions o de les locucions que no estan incloses en els diccionaris de referència, és a dir, les novetats: potser un dels fruits més valuosos i remarcables de la nostra investigació. Han estat de gran ajuda els glossaris que el mateix Valor va incloure a les *Rondalles Valencianes*.

També el *Diccionari etimològic complementari de la llengua catalana (DECat)* de Coromines, el *GDLC*, el diccionari en línia *Noms de plantes: Corpus de fitonímia catalana* del Termcat, *DGFP* i *DGMG*. Cal una referència especial als informants i a la gran ajuda que hem trobat en les persones nadiues de les contrades més representades en l'obra de Valor. Recordem, només com a il·lustració el cas de la locució *tirar a gat*: va ser el nostre informant de Tibi qui ens hi va fer llum, una llum que no havíem trobat a cap altre lloc.

tirar a gat+ *loc. verb.* 1. Una mula o un ase, recolzar-se en les peüngles i els dits per a pujar una costera. *Les mules tiraven a gat per la costa d'Orxeta. (Viatge de Nadal, 1982: 394, 23).*

El problema més important a l'hora de bastir el diccionari de Valor ha estat fer brollar totes les accepcions dels diferents mots d'acord amb els contextos en què els trobàvem. Aquesta tasca pot arribar a ser molt complexa, tant si el mot té escasses ocurrences com si Valor les usa gran quantitat d'ocasions.

Alguns contextos no són suficients o són massa ambigus; llavors la relectura de l'obra literària és de gran ajuda, i també la recerca i, cal reconèixer-ho, la intuïció de l'investigador. On comença i on acaba una accepció? Fins a quin punt un ús concret reflecteix un sentit ja semantitzat? Un significat concret, és variant... de quin grup d'accepcions? Són els interrogants clàssics que ha de respondre qualsevol lexicògraf.

Vegem-ne només alguna il·lustració. És difícil de destriar les accepcions de *llaurador* i *camperol*:

llaurador *m., f.* (110) > **pagès**

1. [NCOMPT] Persona que es dedica al conreu de la terra. [...] *existia per aquells temps una serp grossíssima que atemoritzava, des de feia uns anys, els habitants de la rodalia i quasi no deixava treballar els llauradors en aquelles hortes. (El patge Saguntí, 1975: 255, 10).*
2. [NCOMPT] Habitant del camp. *Però heus ací que, un cert any, en ple estiu, va sentir a dir que uns teixons havien arrasat un camp de blat bledaníssim que es trobava relativament prop del castell, de la banda de tramuntana, allà on hi havia el llogaret de llauradors que s'acollia a la protecció de la fortalesa. (El rei Astoret, 1975: 301, 2).*

camperol *m., f.* (99)

1. [NCOMPT] Llaurador¹. *Don Joan passà, per una altra porta, en una ampla cuina on hi havia molta gent —traginers, comerciants, camperols, pescadors— tots rodant una gran taula i disposant-se a sopar. (Don Joan de la Panarra, 1976: 327, 22).*
2. •[NCOMPT] Llaurador². *Basília s'embruixà amb el timbre de la seua veu, amb els seus gestos espontanis, interessants, que no eren ja de camperol rústec. (La idea de l'emigrant, 1982, 218, 15).*

Com avançàvem, no és menor la dificultat de garbellar allò que és estilístic dels sentits generals semantitzats. Molts d'aquests casos són de base metafòrica o metonímica. Vegeu *pollet*: emprat, clarament, de forma estilística com una metàfora. Aquests no tenen accepció pròpia en el diccionari.

-Hola, combatent! Què, davallem per tu? Ja no estàs covant? Ja han eixit els pollets? -bromejava, però el sentia emocionat. (Enllà de l'horitzó, 1991: 204, 20).

En una de les accepcions de *penya-segat* sí que hem pogut trobar un sentit nou que no deu ser estilístic: observem que, si més no, ja havia estat descrit per al sinònim *abisme*. Això ha fet, com es veu a l'exemple, que, mitjançant una remissió, *penya-segat* tinga una nova accepció metafòrica marcada convenientment com a novetat en el diccionari.

penya-segat *m.* (2)

1. [NCOMPT] Espadat al llarg de la línia de la costa. [...] *la barca, a rem, vela pansida, feia via lentament, petita com una closca de nou, i a la seua dreta passaven a poc a poc els penya-segats de color mel del cap de Sant Antoni. (La Mare dels Peixos, 1975: 57, 23).*
2. +[NINCOMPT] Abisme^{1c}. *Tanmateix, el reflux d'aquestes onades s'estavellava amb poca eficàcia contra els penya-segats del cor de Maria-Júlia, obsessionada internament pels seus problemes de dona fogosa i alhora rígida i desorientada, [...]. (Sense la terra promesa, 1991: 608, 13).*

abisme *m.* (43)

- 1c. •[NCOMPT] Part més profunda i incomprensible del pensament o de l'ànima.

Altres casos són de tipus metonímic, com l'adjectiu *confitat*. Valor l'utilitza per la relació que hi ha entre una cosa confitada 'es manté' i el fred que també manté els aliments, però situat al costat d'un ésser viu.

Antonio CORTIJO & Vicent MARTINES (orgs.). *Mirabilia / MedTrans 6 (2017/2)*

New Approaches in the Research on the Crown of Aragon

Nous aspectes en la investigació sobre la Corona d'Aragó

Novos aspectos nas investigações sobre a Coroa de Aragão

Jun-Dez 2017/ISSN 1676-5818

•**confitat** *adj.* (1)

1. +Algú, gelar-se pel fred^{1d}. *Ella va traure una manteta mulera i va tapar l'atzembla que, malgrat el fred, venia entresuada. [...] Entre a la llar, que vostè deu venir confitat dalt la mula. (Enllà de l'horitzó, 1991: 429, 24).*

Conclusions

Volem concloure recordant que un dels punts més importants a l'hora de confeccionar el *DOLEV-Natura* ha estat la decisió de prendre com a model el *DDL*C: aquest és un diccionari fet també amb un corpus lingüístic i ajustat als paràmetres teòrics i tècnics de la lexicografia contemporània; així mateix, es tracta d'un diccionari descriptiu i representatiu del català contemporani i que, a més a més, ja incloïa una part de l'obra de Valor.

El fet que es tracte d'una obra d'accés digital ens ha servit també de referència per a concebre el nostre projecte també en aquest àmbit. Recordem finalment que hem adaptat el sistema de representació lexicogràfica del *DDL*C per a bastir el nostre *DOLEV-Natura*; certament hem hagut d'introduir-hi adaptacions i novetats, que ja hem explicat en el lloc oportú.

***

Bibliografia

- CIMTAC = MARTINES, Josep i Vicent MARTINES (dirs.). *Corpus Informatitzat Multilingüe de Textos Antics i Contemporanis*, amb la direcció adjunta de M. Àngels FUSTER i Elena SÁNCHEZ, Alacant, ISIC-IVITRA.
- CTILC = RAFEL, J. (dir.). *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, disponible a Internet: <http://ctilc.iec.cat>
- DCVB = ALCOVER, A. M. i F. de B. MOLL. *Diccionari Català-Valencià-Balear*, Palma de Mallorca, Moll. <http://dcvb.iecat.net>
- DECat = COROMINES, Joan. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, 10 vol., Barcelona, Curial edicions catalanes/La Caixa, 1995.
- DDL C = *Diccionari descriptiu de la llengua catalana*, Institut d'Estudis Catalans, 1985. <http://dcc.iec.cat/ddlc/index.asp>.
- DFerrerPastor, v. FERRER PASTOR, Francesc, 1985.
- DIÉC2 = *Diccionari de la Llengua Catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2007. <http://dlc.iec.cat>.
- DGMG v. MARTÍ GADEA, Joaquim, 1891.
- DNV = *Diccionari Normatiu Valencià*, Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2014. <http://www.avl.gva.es/dnv>.
- GDLC = *Gran diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1998.

Antonio CORTIJO & Vicent MARTINES (orgs.). *Mirabilia / MedTrans 6 (2017/2)*

New Approaches in the Research on the Crown of Aragon

Nous aspectes en la investigació sobre la Corona d'Aragó

Novos aspectos nas investigações sobre a Coroa de Aragão

Jun-Dez 2017/ISSN 1676-5818

- MARTÍ GADEA, Joaquim. *Diccionari General Valenciano-Castellano*, València, 1891.
- MARTINES LLINARES, Joan de Déu. *El diccionari de la Natura de l'obra d'Enric Valor, Mirabilia/MedTrans*, 2, 2015, pp. 191-207.
- PELLICER i BATALLER, Joan. *Costumari botànic*, Picanya, edicions Bullent, 2000.
- PELLICER i BATALLER, Joan. *Costumari botànic* [2], Picanya, edicions Bullent, 2000.
- PELLICER i BATALLER, Joan. *Costumari botànic* [3], Picanya, edicions Bullent, 2004.
- RAFEL, Joaquim. «Principals classes de diccionaris», dins *Lexicografia*, Barcelona: Editorial UOC, 2005, pp. 35-59.
- ROMEU, Xavier. *Breu diccionari ideològic*. Barcelona: Teide, 1976.
- VALLÉS i XIRAU, Joan (dir.). *Noms de plantes*, Barcelona, TERM CAT, Centre de Terminologia, 2009. http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/191
- VALOR, Enric. *Obra literària completa, 2 vols.* València: editorial Gorg, 1975-76.
- VALOR, Enric. *Obra literària completa Volum III*. València: Fernando Torres editor, 1982.
- VALOR, Enric, *Vocabulari fonamental*, Esplugues de Llobregat, Plaza i Janés, 1988.
- VALOR, Enric, *Vocabulari escolar de la llengua*, Carena, València, 1989.
- VALOR, Enric, *Sense la Terra promesa*, València, Tàndem, 1991.
- VALOR, Enric, *Temps de batuda*, València, Tàndem, 1991.
- VALOR, Enric, *Enllà de l'horitzó*, València, Tàndem, 1991.